

KESKI-UUDENMAAN VESIENSUOJELUN
LIKELAITOSKUNTAYHTYMÄ
Kultasepänkatu 4 B
04250 KERAVALA
p. (09) 274 4060
Y-tunnus 0202691-7

Dn:o 77/16

18.10.2016

Vantaan kaupunki/Maankäytön rakentamisen ja ympäristön toimiala
kirjaamo@vantaa.fi

Viite: Vantaan kaupunki/kuntatekniikan keskus/viheralueyksikkö, lausun-
topyyntö 6.10.2016, **diaarinumero VD/8456/10.03.01.00/2016**

Asia: LAUSUNTO TIKKURILANKOSKEN YLEISSUUNNITELMASTA

Keski-Uudenmaan vesiensuojelun liikelaitoskuntayhtymä katsoo, että Tikkurilankosken yleissuunnitelma on asiantuntevasti ja huolellisesti laadittu, eikä kuntayhtymällä ole siitä huomautettavaa. Suunnitelma antaa monipuolisine taustaselvityksineen ja vaikutusarvioineen riittävän hyvät lähtökohdat Tikkurilan museaalisesti arvokkaan padon reunaosien kunnostukselle ja kosken kalataloudelliselle ennallistamiselle päätöksentekoa ja toteutussuunnittelua varten. Suunnitelmassa on huomioitu riittävästi myös rantojen virkistyskäytön kehittämistarpeet.

Kuntayhtymä pitää padon osittaista purkamista koko Keravanjoen vaelluskalakalakantojen elvyttämisen kannalta tärkeänä toimenpiteenä. Kuntayhtymän vuonna 1994 rakennuttama kalatie on kahden seurantatutkimuksen perusteella osoittanut toimivuutensa mm. lohelle ja taimenelle suhteellisen pienten syystulvavirtaamien vallitessa. Vaelluskalojen nousu tapahtuu kuitenkin pääsääntöisesti keskimääräisillä tai suurilla tulvavirtaamilla, jolloin kalatiestä ei ole seurantatietoja. Oletettavasti kalatien toiminta jää vajavaiseksi, kun pääosa virtaamasta ohjautuu patokynnyksen yli, jolloin kalatien suuaukon löytäminen kaloille vaikeutuu. Padon keskiosan purkaminen parantaa tällöin merkittävästi kalojen nousuedellytyksiä kunnostetuille joen koskipaikoille ja sivupurojen soraikoille.

Tikkurilankosken kunnostaminen on toivottavaa päättää ja toteuttaa mahdollisimman nopealla aikataululla, jolloin se voisi nopeuttaa myös ylempänä Keravanjoella olevien vaellusesteiden poistamista pitkään vireillä olleissa Haarajoen ja Kellokosken kalatiehankkeissa.

KESKI-UUDENMAAN VESIENSUOJELUN LIKELAITOSKUNTAYHTYMÄN YHTYMÄHALLITUS

Johtokunnan
puheenjohtaja

Matti Hilli

Toimitusjohtaja

Mauri Pekkarinen

VANTAAN
KAUPUNGINMUSEO
VANDA STADSMUSEUM
VANTAA CITY MUSEUM

PVM:

18.10.2016

DNRO:

VKM/196/2016

LAUSUNTO

Kirjaamo / Tekninen lautakunta
kirjaamo@vantaa.fi

Viite: Lausuntopyyntönnne 6.10.2016

Asia: TIKKURILANKOSKEN YLEISSUUNNITELMA

Sijainti: Tikkurilankoski
Kuninkaala 64, Jokiniemi 62

Kuntatekniikan keskuksen viheralueyksikkö on pyytänyt Vantaan kaupunginmuseolta lausuntoa Tikkurilankosken yleissuunnitelmasta. Lausuntopyynnön liitteinä on toimitettu patoraportti, purkamis-, rakenne- ja pohjakynnyksen detaljipiirustus sekä Tikkurilankosken pituus- ja poikkileikkauspiirustukset sekä puistosuunnitelman asemapiirustus.

Tikkurilankosken yleissuunnitelman tavoitteena on ollut selvittää Tikkurilan padon kunnostuksen ja kosken ennallistamisen lähtökohdat ja vaikutukset sekä suunnitella toimenpiteet yleissuunnitelmatarvkeudella päätöksenteon ja toteutussuunnittelun pohjaksi. Yleissuunnitelma on laadittu esiselvitystyön pohjalta. Esiselvityksessä tutkittiin padon kunnostamisen eri vaihtoehtoja padon korjaamisesta padon osittain tai kokonaan purkamiseen sekä kosken ennallistamiseen. Jatkosuunnitteluun valittiin padon osittainen purkaminen ja kosken ennallistaminen. Yleissuunnitelmassa on otettu huomioon laajemmassa Jokilaakson maisema-arkkitehtuurikilpailussa alueelle esitetyt toiminnalliset tavoitteet.

Varsinainen yleissuunnitelma-alue sisältää Tikkurilankosken padon, kalatien ja jokiuoman ranta-alueineen Kuninkaantietä patoon ja vanhaan paloasemaan saakka sekä padon alapuolella kosken alaosan rantavyöhykkeen suunniteltavaan uuteen radansuuntaiseen kevyen liikenteen siltaan asti. Suunnittelun lähtötietoina on käytetty esiselvitysvaiheen lähtöaineistoa, joka on täydentynyt jokilaakson maisema-arkkitehtuurikilpailun lähtöaineistoilla sekä työn kuluessa laadituilla kartoituksilla ja selvityksillä. Yleissuunnitelmaa on ohjannut Vantaan kaupungilla laaja ohjausryhmä johon

kaupunginmuseo on osallistunut kulttuuriympäristön asiantuntijaviranomaisena.

Tikkurilan padon alueen esiselvitys on hyväksytty jatkosuunnittelun pohjaksi Teknisessä lautakunnassa 18.8.2015. Patoalueen suunnittelua on jatkettu vaihtoehdon pohjalta, jossa pato puretaan osittain ja luonnonmukainen koski palautetaan koskenniskaankuun saakka.

Tikkurilankosken patoalue on osa Tikkurilan kulttuurihistoriallista ydintä joka muodostuu alueen vanhoista teollisuuskiinteistöistä. Vernissatehdas ja sen pato sekä tehtaan paloasema ja polttouunin piippu ovat vakiintuneet osaksi Keravanjoen rantavyöhykkeen maisemaa ensin teollisuuslaitoksena ja sittemmin Vantaan kaupungin kulttuuri-toimintojen alueena.

Vernissatehtaan alueen rakennukset ovat Tikkurilan väritehtaiden nykyisen tehdasalueen vanhinta osaa. Väritehtaat saivat alkunsa koskimyllyn yhteyteen perustetusta öljypuristamosta vuonna 1862. Öljypuristamosta on kehittynyt vuosien saatossa ja useiden omistajanvaihdosten myötä nykyinen maalitehdas Tikkurila Oyj, joka toimii yhä suunnittelualueen välittömässä läheisyydessä. Nykyinen pato on rakennettu vuonna 1912 alueen kehittyvän teollisuuden voimanlähteeksi. Keravanjoen kosken äärellä sijaitsevan alueen merkitys Tikkurilan keskustalle on merkittävä niin kulttuurihistoriallisesti kuin maisemallisestikin. Tiilinen tehdasrakennus, paloasema, polttouunin piippu ja lähiympäristö patoineen, patolampineen, koskineen ja suvantoineen on oleellinen osa nykyistä Tikkurilaa.

Lausunnolla olevan suunnitelman asemapiirustukseen on merkitty kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Näistä on asemakaavalla suojeltu Vernissatehdas, paloasema ja polttouunin piippu. Vernissatehtaaseen liittyvää patoa ja vanhaa rautatiesiltaa ei ole suojeltu asemakaavalla, mutta niiden kulttuurihistoriallinen arvo on tunnistettu Vantaan eri rakennusinventoinneissa.

Yleissuunnitelma-alueella sijaitsee muinaisjäänösrekisterin mukaan kaksi mahdollista muinaisjäänöskohdetta, Tikkurilan mylly (mj. rek. nro. 1000007085) sekä Kuninkaan mylly (mj. rek. nro. 1000007086). Myllyt on merkitty Samuel Broteruksen karttaan vuodelta 1708. Myllyjen sijaintipaikoille on myöhemmin vuosina kohdistunut paljon maankäyttöä. Tikkurilan myllyn kohdalla on nykyisin vernissatehtaan vanha rakennus. Kuninkaan myllyn kohdalla maata on puolestaan muokattu voimakkaasti kun paikalle on rakennettu patoja ja niihin liittyviä rakenteita. Lisäksi rannan puoleista maata on myllyn oletetun sijainnin paikalta pengerretty kevyen liikenteen väylää rakennettaessa.

Tikkurilan myllyn vanhoja rakenteita on saattanut säilyä vanhan vernissatehtaan alla, jossa on vanhemman myllyn jäänteitä. Kyseessä on kuitenkin Broteruksen aikaa uudempi mylly. Kuninkaan mylly näyttää sitä vastoin täysin tuhoutuneen myöhemmän maankäytön seurauksena. Nämä seikat huomioiden voidaan Tikkurilan ja Kuninkaan myllyjen mahdolliset muinaisjäänöskohteet todeta pääosin tuhoutuneiksi. Näin ollen niitä ei tarvitse erikseen huomioida Tikkurilankosken jatkosuunnittelun yhteydessä.

Suunnittelualueen merkittävin muutos kulttuuriympäristössä koskee padon osittaista purkamista ja luonnonmukaisen kosken palauttamista. Patorakenteita ja paikallista myllytoimintaa on Tikkurilankoskessa ollut useita vuosisatoja. Nykyisen patolaitteen suunnitelmat Vernissatehtaalle laati Ab Axel Jusélius Vattenbyggnadsbyrån 16.6.1912. Juséliuksen piirustuksista ilmenee käytettyjen graniittilohkojen massiivisuus, jotka ovat elimellinen osa betoniytimen ympärille rakentuvaa konstruktiota.

Nyt suunnitteilla olevan padon osittaisen purkamisen myötä patoallas tyhjenee ja sen muodostama vesipeili katoaa samalla kun matalat ranta-alueet paljastuvat näkyviin. Vuonna 1994 rakennettu tekninen kalatie menettää merkityksensä, eikä sitä enää tarvita turvaamaan kalojen nousumahdollisuutta padon ohi. Padon keskiosa puretaan noin kahdenkymmenen metrin matkalta. Paikoilleen jäävien osien päät verhoillaan mukaillen vanhaa rakennetta. Purettaessa häviävät myös padossa oleva uittoaaukko ja pohja-aukko. Purettavan osan verhoilukivet säilytetään, puhdistetaan betonista ja käytetään uudelleen. Alajuoksun puoliset tasamuotoiset kivet käytetään padon päätyjen verhoiluun ja paikoittain irronneiden verhoilukivien korvaamiseen. Yläjuoksun puoleisia erimuotoisia ja -kokoisia kiviä hyödynnetään ranta-alueen ympäristörakentamisessa, kuten rantaluiskien maaportaissa ja astinkivissä sekä piipun lähellä sijaitsevan matalan betonimuurin verhoilussa. Säilytettävä osa padosta kunnostetaan.

Kaupunginmuseo on tuonut esiin historiallisen vesirakenteen kulttuurihistoriallisia arvoja esiselvityksen aikana ja yleissuunnitelman ohjausryhmässä. Museo on pitänyt suojelunäkökulmasta tyydyttävänä ratkaisuna padon osittaista säilymistä, jossa molempien rantojen korkeat kiviset patorakenteet sekä riittävä määrä ylisyoosyosan patomuuria säilyvät, jotta kokonaisuus voi edelleen hahmottua historialliseksi patorakenteeksi. Lisäksi on huomioitu se, että säilytettävä osuus padon ylisyoosyosasta tulee näkymään nykyistä huomattavasti enemmän vedenpinnan laskiessa uomassa muutostöiden jälkeen. Tehdasrakennus, paloasema, polttouunin piippu ja pato säilyttävät alueella suunnitelluista muutoksista huolimatta merkittävän Tikkurilan teollisuushistoriaan liittyvän kulttuurihistoriallisen arvon, jota tulee vaalia jatkosuunnittelun ja ympäristörakentamisen toteutuksen aikana.

Leena Hiltula
museonjohtaja

Anne Vuojolainen
rakennustutkija

Tiedoksi:

Uudenmaan ELY-keskus
Museovirasto

Tikkurilankosken padon yleissuunnitelma (VD/8456/10.03.01.00/2016)
nähtävillä 6.10. - 19.10.2016

Vantaan ympäristökeskuksen lausunto Tikkurilankosken padon yleissuunnitelmas-
ta

Tikkurilankosken padon yleissuunnitelman pohjaksi tehtiin esiselvitys, jonka vaihtoehtoista
jatkosuunnitteluun otettiin pitkän, luonnonmukaisen kosken toteuttaminen ja padon osittainen
säilyttäminen.

Vantaan ympäristökeskus pitää valittua suunnittelulinjaa oikeana ja on tyytyväinen yleissuunni-
telmassa esitettyihin ratkaisuihin. Suunnittelun pohjaksi tehtyjä selvityksiä ympäristökeskus pi-
tää riittävinä ja tarpeelliset jatkoselvittävät asiat on esitetty. Luontotietoa-aineistoa on myös
hyödynnetty suunnittelussa.

Ympäristökeskus haluaa korostaa, että vaikka yleissuunnitelma antaa hyvät lähtökohdat kalo-
jen, erityisesti taimenen elinalueiden toteuttamiseen koskialueella, tulevat kutualueiden, kyn-
nysten ja poikaskivikoiden lopulliset sijainnit ja rakenteet täsmentymään vasta rakentamisvai-
heessa ja työ vaatii sen vuoksi paikan päällä asiantuntevat toteuttajat.

Tärkeimpänä suunnitteluperiaatteena kosken ennallistamisessa on pidetty uoman monimuotoi-
suuden lisäämistä. Myös rantavarjostuksen säilyttäminen on ollut tärkeä suunnitteluperiaate.
Kappaleessa 3.4.7. Hoitoluokitus, uoman vesialueen kasvillisuussaarekkeille esitettyihin raiva-
uksiin onkin syytä suhtautua varovaisesti. Koskiluonnon monimuotoisuuden, linnuston, hyön-
teismaailman, kalaston, saukon ja muun vesieliöstön kannalta suojaisat kasvillisuussaarekkeet
ka rantakasvillisuus ovat tärkeitä. Näiden alueiden ekologista merkitystä on syytä tarkastella
monipuolisesti Tikkurilan jokirannan maisemasuunnittelun yhteydessä.

Tärkeää on, että uomasta siivotaan luontoon kuulumaton roska, joka rumentaa maisemaa ja
vähentää alueen virkistysarvoja. Yleissuunnitelmassa esiintyvien hoitoluokkien tarkemmasta
sisällöstä kaipaisi suunnitelmaan tietoa. Ranta-alueen kaikissa hoitoluokissa tulisi ottaa huomi-
oon myös rantakasvillisuuden varjostus- ja suojavaikutus vesiluonnolle.

Sinikka Rantalainen
ympäristösuunnittelija

Leena Maidell-Münster
ympäristöpäällikkö

19.10.2016

Vantaan kaupunki/maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimiala
Kirjaamo

Dnro VD/8456/10.03.01.00/2016

Lausunto Tikkurilankosken yleissuunnitelmasta

Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys ry pitää Keravanjoen Tikkurilankosken yleissuunnitelmaa hyvin laadittuna. Suunnitelmassa on monipuolisesti tarkasteltu olemassa olevan padon osittaisen purkamisen mahdollisuuksia ja riskejä. Vaikka suunnitelma painottuu taimenen nousu- ja lisääntymismahdollisuuksien parantamiseen ja kalastusmahdollisuuksien luomiseen, suunnitelmassa ei ole unohdettu alueen muuta virkistyskäyttöä, kuten melontaa ja viheralueverkostoa, sekä olemassa olevan historiallisesti merkittävän alueen rakennuksia ja rakenteita ja niiden hyötykäyttöä.

Tikkurilankosken sijainti osin savikerrosten päällä ja siitä johtuvan sortumisherkkyyden huomioon ottaminen on tärkeää rannan muotoilun ja pilaantuneiden maiden poistoa suunniteltaessa. Myös jokialueen tulvaherkkyys on suunnitelmassa otettu hyvin tarkasteluun.

Kalataloudellisissa kunnostuksissa on kiviaineksen ohella viime vuosina siirrytty käyttämään myös puuainesta virtaaman ohjaukseen. Se lisää uoman monimuotoisuutta tarjoamalla suojaa, varjostusta ja kiinnittymisalustaa mm. pohjasammalille. Ranta-alueiden puuston ja kasvillisuuden säilyttäminen yleissuunnitelmassa olikin otettu huomioon, mutta virtauksen ohjauksessa puuaineksen lisäämistä voisi harkita.

Tikkurilankosken alueen muutostöissä on varauduttava vielä jatkoselvityksiin, kuten suunnitelmassa oli ehdotettukin, ja myös muutostöiden aikaisiin huomattaviin riskeihin Keravanjoen vedenlaadulle ja eliöstön turvaamiselle koskialueella ja sen alajuoksulla. Padon osittainen purkaminen parantaa kuitenkin huomattavasti lohikalojen nousu- ja lisääntymisolosuhteita Keravanjoella ja koko jokialueen virkistyskäyttöarvoa.

Helsingissä 19.10.2016

VANTAANJOEN JA HELSINGIN SEUDUN VESIENSUOJELUYHDISTYS RY

Kirsti Lahti
toiminnanjohtaja

Virtavesien hoitoyhdistys ry

c/o Esa Lehtinen

Kirjastopolku 5 B 13

08500 Lohja

www.virtavesi.com

VIRTAVESIEN HOITOYHDISTYKSEN LAUSUNTO 19.10.2016:

Asia: Tikkurilankosken yleissuunnitelma, VD/8456/10.03.01.00/2016

Vastaanottaja (toimitus sähköisessä muodossa):

Vantaan kaupunki, kirjaamo:

kirjaamo@vantaa.fi

Yleistä lausunnon antajasta

Virtavesien hoitoyhdistys (Virho) on yleishyödyllinen, vapaaehtoistyöhön perustuva järjestö. Sen tavoitteena on elvyttää ja kunnostaa virtavesiä. Tavoitetta toteutetaan esimerkiksi koski- ja purokunnostuksin, kalateiden rakentamisella, neuvonta- ja valistustyöllä, lohikalojen kotiutusistutuksilla sekä asiantuntijalausunnoin. Virhossa on mukana suomalaisia vesistään huolestuneista maanomistajista alan asiantuntijoihin ja kalastuksen harrastajiin.

Virtavesien hoitoyhdistyksen lausunto

Vantaan kaupunki on pyytänyt Virtavesien hoitoyhdistykseltä lausuntoa Tikkurilankosken yleissuunnitelmasta, jossa käsitellään kyseisen Keravanjoen koskialueen padottuna olevan yläosan ennallistamista.

Katsomme että esiselvitystyön pohjalta valittu vaihtoehto, jossa pato puretaan osittain ja koski ennallistetaan, on hyvä valinta.

Tikkurilankosken yleissuunnitelmaan perehdyttyämme pidämme suunnitelmaa pääasiassa hyvin ja perusteellisesti laadittuna. Tavoitteet ovat oikeansuuntaisia ja suunnitelma vaikuttaa toteuttamiskelpoiselta.

Ensisijainen tavoite on nähdäksemme turvata vaelluskalojen nousu koskialueen ohitse vähintäänkin keski- ja ylivirtaamalla, mieluusti myös alivirtaaman aikaan. Vaelluskalojen poikastuotannon maksimoiminen on tärkeä, mutta nousumahdollisuuksiin rinnastettuna kuitenkin toissijainen tavoite. Pidämme erinomaisena, mikäli suunnitelma mahdollistaa esitetyllä tavalla molempien tavoitteiden toteutumisen ensin mainitun kärsimättä.

Yleissuunnitelmassa mainitaan, että alueelle on tehty aloite freestylekoskimelontapaikan rakentamisesta. Emme suoranaisesti tyrmää freestylemelontamahdollisuuksien parantamista koskialueen ennallistamisen yhteydessä, mutta lähtökohtaisesti ensisijaisena tavoitteena on pidettävä alueelle alkuperäisen jokiluonnon ja koskiympäristön palauttamista sekä siihen sidoksissa olevan lajiston elinolosuhteiden parantamista. Näistä tavoitteista ei tule missään yhteydessä tinkiä minkään yksittäisen harrastajaryhmän harrastusmahdollisuuksien edistämiseksi.

Esitämme kaksi erityistä huomiota, joita toivomme myös vielä tarkasteltavan:

1) Suunnittelualue on rajattu käsittämään jokiuoman vain Kuninkaalantiehen saakka ylävirrassa, vaikka koskialue tiettävästi jatkuu vielä reilusti pidemmälle. Minkä takia koskialueen yläosa on rajattu pois tästä yleissuunnittelusta? Kokonaisuuden ja kustannusten hahmottamisen kannalta olisi tärkeää, että koko kunnostusalue käsiteltäisiin samalla kertaa yhtenäisesti. Yleissuunnitelmassa on tällä hetkellä kosken yläosan osalta enemmän kysymyksiä kuin vastauksia, joka on ongelmallista jo pelkästään vesilain mukaista lupaa haettaessakin.

2) Padon ja Kuninkaalantien väliselle osuudelle on osoitettu yleissuunnitelmassa kaksi verraten tiivistä pohjakynnystä, joilla uomaa levitetään huomattavasti. Emme sinällään ole esitettyjä kynnyksiä vastaan, mutta niihin liittyy nähdäksemme tiettyjä epävarmuustekijöitä. Keravanjoen virtaamavaihtelut ovat suuret, ja alivirtaama on lisäveden juoksutuksenkin kanssa sangen pieni. Onko uoman levittämisessä huomioitu se, että vesi saattaa ajoittain lämmitä huomattavasti leveässä jokiuomassa kesäaikaan, joka voi olla haitallista lohikaloille? Uoman liiallinen levittäminen ja kynnystäminen voi olla ongelmallista myös, mikäli koskiuoman pohjanläheinen virtaus hidastuu liiaksi, sillä tämä suosii suvantoalueiden eliölajistoa koskilajiston sijaan.

Esittämämme huomiot poislukien katsomme, että yleisellä tasolla yleissuunnitelma sisältää hyvät lähtökohdat vesilain mukaisen luvan hakemiseksi ja tarkemman toteutussuunnitelman pohjaksi.

Espoossa 19.10.2016

Virtavesien hoitoyhdistys ry